

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KİŞİNİN OLUMLU KARAKTER ÖZELLİKLERİNİ İFADE EDEN RUSÇA DEYİMLERİN SEMANTİK ANALİZİ* THE SEMANTIC ANALYSIS OF RUSSIAN IDIOMS EXPRESSING THE POSITIVE CHARACTERISTICS OF THE PERSON

Selin TEKELİ**

Öz

Deyimler, bir toplumun söz varlığını en iyi yansıtan anlatım araçlarından biridir. Bu yüzden anlatımı güçlü kılabilmek için deyimlere günlük hayatımızda sıkça başvururuz. İnsanın karakteri, davranışları, hareketleri, motivasyonu, psikolojik durumu, statüsü gibi özellikler leksik anlamda çeşitlidir. Bu bağlamda Rusça deyimlerde insanın iç dünyasını, karakter özelliklerini ayrıntılı olarak görmek mümkündür.

“Kişinin olumlu karakter özelliklerini ifade eden Rusça deyimlerin semantik analizi” adlı bu çalışma iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde karakter ve kişilik kavramlarının benzerlikleri ve farklılıkları hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde ise Rusçadaki olumlu karakter özelliklerini belirten deyimler, temalarına (karakter özellikleri, beceri durumları, davranışları, deneyimleri, cesaret, dürüstlük, çalışkanlık, akıl vb. özellikleri) göre listeler halinde sınıflandırılmıştır. Çalışmada yer alan deyimlerin bazılarının Türkçede tam karşılığı varken, bazılarının ise tam karşılıkları bulunamamıştır. Eşdeğeri olmayan bu deyimler ise Türkçe açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, insanın olumlu karakter özelliklerini ortaya koyan Rusça deyimleri temalarına göre sınıflandırarak analiz etmek, deyimlerin Türkçedeki karşılıklarını ve anlamsal özelliklerini belirlemektir. Rusça- Türkçe olarak kıyasladığımız deyimler, karşılaştırmalı çalışmaların bir türü olarak görülebilir. Çalışmada Rusçadaki olumlu karakter özelliklerinin bir kısmı araştırılmıştır. Fakat söz konusu kısım bile bu deyimlerin önemini ortaya koymakta ve daha geniş bir araştırma yapılabileceğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın veri tabanı çeşitli deyim sözlükleri taranarak oluşturulmuştur. Rusçada Molotkov tarafından hazırlanan Rus Dilinin Deyimler Sözlüğü (Frazeologičeskiy slovar' russkogo yazıka) ve Kurilova'nın Rus Dilinin Yeni Deyimler Sözlüğü (Noviy frazeologičeskiy slovar' russkogo yazıka) temel kaynak olarak kullanılmıştır. Türkçe anlamlarını verirken de Türk Dil Kurumu tarafından genel ağ ortamında hazırlanan Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusça Deyim, Türkçe Deyim, Olumlu Karakter, Tematik Sınıflandırma, Semantik Analiz.

Abstract

Idioms are one of the best expression ways reflecting the vocabulary of a society. Hence, we often have recourse to the idioms in order to be able to enrich the expressions in our daily lives. The features of a person such as his/her character, behaviours, actions, motivation, psychological situation, status are manifold in lexical context. In this sense, it is possible to see the inner world, characteristics of the person in Russian idioms elaborately.

This study entitled “The Semantic Analysis of Russian Idioms Expressing The Positive Characteristics of the Person” consists of two parts. In the first part, the similarities and differences of the notions of character and personality are handled. In the second part, the idioms expressing the positive characteristics of the person in Russian are classified according to their themes (characteristics, ability situations, experiences, courage, honesty, diligence, intelligence) in lists. Whereas some of the idioms in this study have equivalents in Turkish, the equivalents of some could not be found. These idioms having no equivalents were given with their Turkish explanations.

In this context, the aim of this article is to analyze Russian idioms expressing the positive characteristics of the person as classifying according to their themes and to state Turkish equivalents and the semantic features of the idioms. The idioms scrutinized as Russian- Turkish can be seen as a kind of comparative studies. In this study, some of the positive characteristics in Russian were

*Bu çalışma, 3-5 Mayıs 2018 tarihinde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde düzenlenen 4. Uluslararası Filoloji Sempozyumu'nda sunulan ve özet metin olarak yayınlanan “Karakter Özellikleri İle İlgili Rusça Deyimler Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, selinozturk@kmu.edu.tr
Orcid no: 0000-0002-4081-9155

analyzed. However, aforementioned part even reveals the importance of these idioms and also reveals that the broader research on this topic can be carried out.

The general survey model was used in this article. The database of the study was created using the several dictionaries of idioms. In Russian, Dictionary of Idioms of Russian Language (Frazeologičeskiy slovar' russkogo yazıka) by Molotkov and New Dictionary of Idioms of Russian Language (Noviy frazeologičeskiy slovar' russkogo yazıka) by Kurilova were used as primary resources. While giving their Turkish equivalents, The Dictionary of Proverbs and Idioms prepared on the internet by Turkish Language Association was benefitted from.

Keywords: Russian Idiom, Turkish Idiom, Positive Characteristics, Thematic Classification, Semantic Analysis.

GİRİŞ

Dilin taşıyıcısı, çevresindeki dünyayı, kendi halkının mantalitesini, özelliklerini, kültürel tarihsel birikimini, geleneklerini, yaşam standartlarını, maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü, değerlerini kendine özgü bir şekilde algılayıp yansıttığı için her dildeki deyimlerin kültürel rolü yadsınamaz bir gerçektir. Kültürün farklı yönlerden bağlantısını gösteren ve kuşaktan kuşağa aktarılan deyimler, bir kültürün ruhu ve halkın tarihidir. Kişinin karakterini ortaya koyduğu gibi halkın karakterini de yansıtan deyimler halkın kültürü, tarihi ve gelenekleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. İnsanın çevresi ve toplumla olan karşılıklı bağınu esas alarak deyimleri "karakter" kavramı çerçevesinde incelemek, özellikle insanın kişisel özelliklerini, davranışlarıyla olan bağınu, karakterinin toplumsal hayatına olan etkisini daha iyi anlamada fayda sağlar. Çalışmada esas önemli olan, kişide olumlu karakter özellikleri gösteren deyimlerin tematik olarak sınıflandırılmasıdır. Bir dildeki karakter özelliğini belirten bir sözcüğün diğer dilde olmayışı, o karakterin bahsedilen dilde olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu durum her dilin kendine özgü olduğunu ve kişinin karakterini farklı açılardan yansıttığını göstermektedir. Bazı deyimlerdeki kelimeler dillere, kültürlerle göre farklılıklar gösterir. Örneğin; Türkçede "abartmak" anlamındaki "pireyi deve yapmak" deyimini, Rusçada "sinekten fil yapmak" (делать из мухи слона) şeklinde kullanılmaktadır.

İnsanın özellikleri konusunu, dış (fiziksel) ve iç (kişisel-psikolojik) özellikler olarak iki başlık altında incelemek mümkündür:

1) İnsanın dış (fiziksel) özellikleri: Bakıldığında görülen, dış görünüşle alakalı (dış görüntüsü, yürüyüş tarzı, kıyafeti, yaşı, boyu, kilosunu, fiziki kusurları vb.) özelliklerdir. Rus geleneksel kültüründe insanın dış görünüşü, vücut yapısı, yüz hatları, yürüyüşü, sesi, elleri, mimikleri, kıyafeti, yaşı gibi özellikleri oldukça önemlidir. Kıyafetlerimiz, giyim tarzımız tanımadığımız bir kişide ilk izlenimde iyi bir intiba bırakmak için büyük bir öneme sahiptir. Bunu "встречают по одежке- провожают по уму" (Kıyafetinle karşılaşılır, aklınla uğurlanırsın) Rus atasözünden anlamak mümkündür. Dış görünüş denildiğinde de anatomik ve fonksiyonel özellikler anlatılmak istenir. Anatomi içerisinde yaş, cinsiyet, boy, vücut, antropolojik çizgiler, biçim, durum, renk, yüz ve vücudun özellikleri yer alırken; fonksiyonel içerisinde duruş, vaziyet, yürüyüş tarzı, jest, mimik, konuşma fonksiyonları, ses gibi özellikler vardır. Hastalıkla ortaya çıkan kusurlar da (kamburluk, doğum lekeleri ve sakatlık, aksaklık, konuşma kusurları) bu grup içerisinde yer alır (Топорков, 2015, 7). Örneğin "еще усы не появились" deyimini daha büyükleri çıkmamış anlamında kullanılırken yaşı ifade eder. Kısa boylular için bastıracak anlamında "мальчик с пальчи", "от горшка два вершка" deyimleri kullanılırken; uzun boylular "коломенская верста", "каланча пожарная", "гагара длинный" gibi deyimlerle anlatılır. Çok zayıf insanlardan bahsederken bir deri bir kemik anlamında "ходить как доска", "кожа да кости" deyimleri kullanılırken, şişman insanlar için "в кожу не лезет, в туше" deyimini kullanılır. "Волчиная пасть", "волчиный рот", "заячья губа" deyimleri doğuştan yarık dudak, yarık damaklılar için kullanılan deyimlerdir. "Земля выступила на лице" deyimini insanın ölmeden önce yüzünde çıkan siyah lekeleri ifade ederken; çilli insanlardan bahsederken de "галки на лицо наклали", "лаптем стеганный", "оспа всковыряла" deyimleri kullanılmaktadır. Kişinin kusurlarını gösteren ya da hastalıktan dolayı dış görünüşünü etkileyen deyimler de oldukça fazladır. Gözleri kötü gören ya da görme engelli kişilerden bahsederken "глаза потеряны", "глаза тупы", "свет выкатился" deyimleri kullanılır. Özellikle çocuklarda vücut döküntüleri için "тело цветет", "насыпать на тело" deyimleri kullanılır. Konuşma kusurunu gösteren dili paslı anlamındaki "говорить с налетом" deyimini konuşamayanlar için kullanılır.

2) İnsanın iç (kişisel-psikolojik) özellikleri: Bakıldığında görülemeyen, tanıdıkça öğrenilen özelliklerdir. Karakteri, kişisel özellikleri, manevi ve içsel durumu, duyguları, kendine karşı olan tutumu (alçak

gönüllülük ya da kendini beğenmişlik), diğer insanlara ya da dünyaya karşı olan spesifik tutumu (içe kapanıklık ya da sosyallik, doğruluk ya da yalancılık, nezaket ya da kabalık, içtenlik, iyilik, açıklık), işe olan tutumu (çalışkanlık ya da tembellik, sorumluluk sahibi olma ya da sorumsuz olma), sahip olduğu şeylere, mülkiyete karşı olan tutumu (tutumluluk ya da müsriflik, cömertlik ya da cimrilik), akıl yetenekleri (zihin çevikliği, tedbirlik) bu başlık altında incelenebilir.

1. Karakter ve Kişilik Kavramları

Karakter (character) ve kişilik (personality) kavramları her ne kadar ayrılmış gibi düşünülse de birbirlerinden farklı anlamlara sahiptir. Türk Dil Kurumunda karakter; "bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye" (Türkçe Sözlük, 2011, 1317) olarak tanımlanır. Yurtbaşı ise karakteri genel olarak şöyle açıklar: "Bireyin kendi kendisine egemen olmasını, kendi kendisiyle uyum içinde bulunmasını, düşünüş ve hareketlerinde tutarlı, sağlam kalabilmesini sağlayan özellikler bütünü; bir nesnenin, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen ana özellik, öz yapı, seciye; üstün, manevi özellik" (Yurtbaşı, 2013, 408). Rusça sözlükte ise karakter kavramı şöyle tanımlanır: "Bireyin davranışlarında ortaya çıkan psikolojik, manevi değerlerinin tümü; ayırt edici nitelik, özellik, vasıf" (Ожегов, 1999, 860). Rozanova karakteri "bireyin davranışlarında, hareketlerinde ortaya çıkan özelliklerinin tümü" (Розанова, 1978, 195) olarak açıklar. S.D. Maksimenko'ya göre karakter "bireyin faaliyetlerinde, davranışında ortaya çıkan topluma, diğer insanlara, işe, çevreleyen gerçekliğe ve kendisine ilişkin davranışlarında kendini gösteren kalıcı bireysel psikolojik özelliklerinin tümü" dür (Максименко, 2004, 329).

Felsefede karakter "bireyin psikolojik ve duygusal yaşamında, tavırlarında, alışkanlıklarında, davranışlarında ortaya çıkan bireysel birikimi, kendine özgü yapısı" (Пузыреў, 1989, 723) şeklinde açıklanır. Psikolojide karakter "tabiatı, mizacı, özellikleri, bilinciyle birlikte kişiliğin parçalarından biri" (Бебер, 2000, 442) olarak tanımlanır.

Karakter farklı koşullar altında iradenin nasıl ortaya çıktığını belirlediği gibi, kişiliğin özelliklerini ve tutumlarını da içerir. Dünyada ne kadar çok insan varsa o kadar çok da karakter vardır. Aynı özelliklere sahip insanları bulmak imkânsızdır. Her insan tektir ve kendine özgü bir karaktere sahiptir. Kimisi insanlarla kolayca iletişim kurabilirken, diğeri daha çekingen davranabilir. Konuşma şekli, dürüstlük, yardımsever olma, giyim şekli, açık sözlülük, ahlaklılık, cesur olma gibi kişisel özellikler kişiden kişiye değişebilir. İnsan, kendisi ile bütünleştirdiği değerlerini benimser ve bunu davranışlarında ortaya çıkarır. Örneğin; sabırlı olma, hoşgörülü olma, dürüst olma karakter özellikleri iken; zeki, akıllı, yetenekli olma gibi özellikler kişilik özellikleridir. Yine dakiklik, kesinlik, titizlik karakter özelliği; çıkarıcı, tembel, haylaz, egoist olma insanın kişisel özelliği, karakteristiğidir. O halde kişiliği, "bir kimseye özgü belirgin özellik; manevi ve ruhi niteliklerinin bütünü; bireyin toplumsal hayatı içinde edindiği alışkanlıkların ve davranışların bütünü" (Yurtbaşı, 2013, 442) şeklinde tanımlamak mümkündür. Türk Dil Kurumunda ise kişilik; "bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet" (Türkçe Sözlük, 2011, 1449) olarak tanımlanmaktadır. Karakter, kişinin doğup büyüdüğü yere, kültürüne, yaşadığı ortama, ailesine, yetişme tarzına, genetik faktörlere bağlı olarak değişir ve şekillenir. Kısacası çevrenin ve yetiştiği ortamın etkisi ile gelişen, aslında sonradan öğrenilen tutumlardır. Bu yüzden karakter, toplumun değer yargılarının benimsenmesi ile küçük yaşlardan itibaren şekillenir ve zamanla değiştirilebilecek özelliklere sahiptir. Kişilik ise genetik olarak elde edilmiş ve sonradan edinilen davranışların bütünü olup zaman içinde ve duruma göre değişmez, kişinin kendine göre karakteristik bir özelliğinin olması durumudur. İnsanı başkalarından farklı kılan ve onu kendisi yapan özelliklerinin bütünü olarak algılanmaktadır. Her birey kendine ait şartlar altında ortaya çıkan bir kültür ortamında yetişmekte, kişilik ve kimlik kazanarak yaşamını devam ettirmektedir. Kişiliğin oluşmasında fizyolojik, toplumsal, psikolojik gibi birçok faktör etkilidir. Örneğin; çevredeki olumsuz davranış örnekleri kişinin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir.

Kişilik ve kültür arasında da sıkı bir bağ vardır. Kişilik kültürle yaşar, kültür de kişilikle gerçekleşir. Kısacası kişilik, bireye özgüdür ve bizi "biz" yapan şeyin ne olduğunu bilmek, hem kişisel hem de profesyonel alanlarda daha fazla yaşam memnuniyeti sağlar ve daha iyi yaşam seçimleri yapmamızın önünü açar.

Kişinin karakterinin şekillenmesinde en önemli rolü aile ve akrabalar oynar; çünkü kişi ailesini, onların davranışlarını kendine örnek alır ve zamanla kendi karakteri oturmaya başlar. Kişideki olumlu ya da olumsuz kişilik özellikleri çoğunlukla ailesinin verdiği eğitim sonucu oluşmaya başlar ve çevreyle birlikte

şekillenmeye devam eder. Özellikle anne ve baba çocuğun kişiliğini etkileyen başlıca faktörlerdir. Onların verdikleri eğitimin yanı sıra bazı kişilik özelliklerinin genetik olarak çocuğa geçtiği sıklıkla vurgulanır. Çocuğun kişiliği, karakter özellikleri, davranış biçiminin olumlu ya da olumsuz olması, sağlıklı bir birey olarak yetişmesi çocuğun hem kalıtsal özelliklerine hem de aileden almış olduğu eğitime bağlıdır. Kişi toplum içerisinde yaşar, bu yüzden diğer insanlara karşı tutumu çok önemlidir. Karakter daha çok insanın bilincinde ve hareketlerinde, kısmen de dış görünüşünde kendini gösterir. Karakter özellikleri fiziksel değil, psikolojik etmenlere bağlıdır. Onlar kişinin zihninde doğrudan değil de ilgili duyu organlarına etki ederek dolaylı olarak ortaya çıkarlar. İnsanın davranışları, hareketleri, eylemleri, ifadeleri aracılığıyla yansıtılırlar. Bir insanın doğasını, karakterini, onun toplum içerisindeki kişilerle karşılıklı ilişkilerini hesaba katmadan anlamak ve ortaya çıkarmak mümkün değildir. Bu yüzden diğer insanlara olan tavrını incelemek gerekir. Karakter ve kişilik kavramlarının farklılıklarını kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Karakter *bireyin kişiliğinin başkaları tarafından değerlendirilmesi *mizaç ve öğrenilen tüm alışkanlıkları *aynı karaktere sahip birçok kimse olabilir. *değişebilir. *sonradan kazanılır, çevreden edinilebilir.	Kişilik *bireyi diğerlerinden farklı kılan nitelikleri *sahip olduğu tüm karakteristik özellikleri *aynı kişiliğe sahip kimse yok. *genel olarak kişilik oturduktan sonra değişkenlik göstermez. *doğustandır.
--	--

2. Kişinin Olumlu Karakter Özelliklerini İfade Eden Rusça Deyimler

Biyolojik, sosyal ve psikolojik bir varlık olan insan, kendisiyle, çevresiyle ve doğayla karşılıklı bir iletişim içerisinde. Çalışkanlık, tembellik, kibirlilik, alçak gönüllülük gibi karakter özellikleri insanın özünü belirler. Bu özellikler coğrafi, tarihi ve kültürel özelliklerin etkisiyle şekillenir ve değişir. Bir kültürde bir tema altındaki deyimler daha fazlayken, diğer kültürde başka bir temadaki deyimlerin daha çok olduğu görülebilir. Bu da o halkın karakterini daha çok yansıtan deyimlerin olmasıyla alakalıdır. Bazı deyimlerdeki kavramlara vurgu yapılması ona daha çok önem verdiklerinin bir göstergesidir.

İnsanın olumlu özelliklerini, ahlaki değerlerini ve kişisel özelliklerini yansıtan deyimler Rusçada oldukça fazladır. Rus insanının ahlaki değerleri arasında kendini feda etme, dürüstlük, cesaret, cesurluk gibi nitelikler vardır. Aşağıdaki tablolarda gösterilen deyimlerde anlamsal olarak aynı kavram alanına girecek deyimlerin bazıları gösterilmiştir.

2.1. Dürüstlük, açık sözlülük, içtenlik, sadakat

Düşüncelerini, hislerini, heyecanlarını açık bir şekilde ortaya koymak dürüstlikle, samimiyetle, içtenlikle yakından ilgilidir. Açık olmak, doğruyu söylemek bir kişide olması beklenen en önemli özelliklerdendir. Dürüst kelimesi "sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)" anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 2011, 738). Bu özelliklere sahip kişiler verdiği sözü tutan, sözünün arkasında olan, dürüst, saygıdeğer, güvenilir kişilerdir. Dürüstlük, gerçeği olduğu gibi yansıtan, görüldüğü gibi olan, farklı görünme çabası içinde olmayan kişiler için kullanılan en önemli değer ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum içerisinde dürüst olmak, yalancı olmamak ile ilgili çok sayıda deyim kullanılmaktadır. Bu gruba giren deyimler belli bir fikre, duruma ya da işe olan dürüstlük, sadakat, bağlılık gibi konuları içerir. Örneğin "быть верным своему слову" deymi "sözünü tutmak", "sözünde durmak", "verdiği sözü yerine getirmek" anlamlarında kullanılır. "Söz vermek" anlamında kullanılan "дать слово" deymi, bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek anlamında kullanılmaktadır. "Господин (хозяин) своего слова" deymi "sözünün eri, özü sözü bir" anlamında kullanılmakta ve söylediği söz ile yaptıkları örtüşen, tutarlı olan kişiler için kullanılmaktadır. Bu tür kişilere toplum içerisinde saygı ve güven duyulmaktadır. Dürüst insanların; toplum içerisindeki kişilere ayırım yapmaması, çevresindekilerin isteklerine göre hareket etmemesi, karşısındaki kişilere menfaat ile yaklaşmaması, onları kandırmaması, tarafsız olması en önemli niteliklerindedir. Dürüst bir davranış için adil olma, herkese eşit davranma, etrafındaki insanlara saygı duyma gibi özelliklerin olması gerekmektedir. İçten birisi ise düşüncelerini, açık bir şekilde, yalan dolana başvurmadan, çekinmeden karşısındaki kişiye iletir. Tutum ve davranışlarını birinin onu beğenmesi ya da takdir etmesi için değiştirmeyen, doğrudur ve samimidir. Bu bakış açısının deyimlere yansıdığını görmek mümkündür. Kişinin davranışlarındaki içtenliği, samimiyeti, açıklığı ifade eden bu başlık altındaki deyimlere baktığımızda birçoğunun "kalp, yürek, gönül, vicdan" gibi kelimelerden oluştuğu görülmektedir.

Örneğin “от (всего) сердца” deyiminde kalp sözcüğü kullanılarak “tüm kalbiyle, canı gönülden (yürekten) samimi olarak, içtenlikle, iyi niyetle” anlamında içtenlik, samimiyet konusuna vurgu yapılmaktadır. Bu deyimlerden bazıları şu şekildedir:

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
быть верным своему слову	sözünü tutmak
бросать (кидать) в глаза (в лицо)	yüzüne karşı söylemek, açık konuşmak
в открытую	göz göre göre, açık açık, açıktan açığa, alenen
верить на слово	sözüne inanmak (güvenmek)
всей душой (всем сердцем)	canı gönülden, tüm benliğiyle (kalbiyle, varlığıyla), bütün içtenliğiyle
(говорить) без обиняков	açık açık, добра добра (konuşmak); açıkçası, açık söylemek gerekirse, Türkçesi
(говорить) без околичностей	açık açık, добра добра (konuşmak)
(говорить) по душам	samimi, içten (konuşmak), açık (açık) (konuşmak)
дать (честное) слово	yemin etmek, söz vermek, namus sözü vermek
держат (свое) слово	sözünü tutmak, sözünde durmak
до (самой) могилы	ömrü oldukça, ölünceye kadar
до гроба	mezara kadar
до гробовой доски	mezara kadar, ölünceye kadar
до конца дней	ömrünün sonuna kadar
до последнего дыхания (вздоха)	son nefesine kadar
душа нараспашку	açık (temiz) kalpli (yürekli), içi dışı bir, açık sözlü
душой и телом	canla başla, kanyla canıyla, tüm varlığıyla
и душой и телом предан	kanyla canıyla, sadakatle, canla başla bağlı olmak
идти прямой дорогой (путем)	doğru yoldan gitmek
на совести	açık yürekle
называть (назвать) вещи своими (собственными, настоящими) именами	her şeyi olduğu gibi (açık açık) söylemek, добра добра söylemek (konuşmak), dolambaçlı yollara sapmamak, gerçeği olduğu gibi söylemek
ничего (и) греха таить	açıkçası, niye yalan söylemeli, saklamaya gerek yok
не бросается (сорит) словами	vaadini (sözünü) tutmak, vaadinde durmak
от (всего) сердца	tüm kalbiyle, canı gönülden (yürekten) samimi olarak, içtenlikle, iyi niyetle
от всей души	canı gönülden, bütün içtenliğiyle
от доброго (чистого) сердца	art niyet olmadan, içtenlikle, iyi niyetle
отвести душу	yüreğini boşaltmak, içini (kurtlarını) dökmek, ferahlamak
откровенно говоря	açık konuşmak gerekirse
открыть (раскрыть) душу (сердце)	kalbini açmak, yüreğini açmak, derdini dökmek, içini dökmek, içini açmak
пойти в огонь и в воду	(biri için) canını vermek
по правде сказать	doğrusunu (doğruyu) söylemek gerekirse
по совести говоря	elini vicdanına koyarak söylemek gerekirse
по чести сказать	doğrusunu (doğruyu) söylemek gerekirse
по (чистой) совести	gönül rahatlığıyla, açık yürekle (sözlülükle)
положа руку на сердце	elini vicdanına (kalbine) koyarak, açık yüreklilikle, açıkça, samimi olarak
раскрывать (раскрыть)/ открывать (открыть) (свои) карты	kartları açık oynamak, kartlarını açmak, her şeyi açıkça söylemek
с открытой душой (открытым сердцем)	açık yüreklilikle, tüm kalbiyle, içinden gelerek
с открытым (поднятым) забралом	açıktan açığa, niyetini gizlemeden, gizlisi saklısı olmadan
с чистой совестью	vicdan rahatlığıyla (bir şeyler yapmak)
слов на ветер не бросает	boşa konuşmamak, söz vermek
слово исполнить	sözünü (vaadini) tutmak
(служить) верой и правдой	kanyla canıyla, sadakatle, canla başla (hizmet etmek)
смотреть в глаза (в лицо) правде	gerçeği olduğu gibi görmek, gerçeği kabullenmek
ставить (поставить) вопрос ребром	meseleyi kesin olarak ortaya koymak, tavrını açıkça ortaya koymak
с чистой (со спокойной) совестью	vicdan (gönül) rahatlığıyla
чист на руку	eline eteğine doğru, her türlü kötülükten uzak olan, dürüst

2.2. Soğukkanlılık, cesaret, fedakârlık

“Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven” (Türkçe Sözlük, 2011, 455) olarak ifade edilen cesaret, kişinin ne kadar cesur olduğunu, bir duruma ya da olaya karşı korkusuzluğunu gösterir. Ruslar tarafından en çok değer verilen özelliklerden biri olan kişinin cesaretini ortaya koyan deyimler oldukça fazladır.

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
братъ (взять) на себя смелость	...cesaret etmek (göstermek), ...cüret etmek
взять себя в руки	kendine hâkim olmak, kendini zapt etmek (tutmak), öfkesini yenmek, sinirlerine hâkim olmak
владеть собой	soğukkanlı olmak; kendini tutmak, kendine (nefsine) hâkim olmak
готов в огонь и воду/ готов хоть в воду (за кого)	kendini ateşe atmak, canını vermek, canına acımamak
держатъ себя в руках	kendini tutmak (kontrol etmek), kendine (sinirlerine) hâkim olmak, sinirlenmemek, sabırlı davranmak
забывает себя	kendini unutmak
идти в огонь и в воду	gözünü korkmamak, tehlikeye bana mısın dememek; (biri için) canını vermek, ölümü göze almak; gözünü karartmak
море по колено	gözünü (yüreği) pek, deli cesareti (hiçbir şeyden korkmaz); tehlikeye bana mısın demiyor
не моргнув глазом	gözünü (gözlerini) kırpmadan, bir an bile düşünmeden, korkusuzca, çekinmeden
(быть) не робкого (трусливого) десятка	gözünü korkanlardan değil, gözünü pek (kara), ödle (korkak) takımından olmamak, tabansız olmamak, korkusuz olmak
не пожалеть себя	kendini feda etmek (hiç saymak), canına acımamak
о двух головах	gözünü kara, cahil cesareti var
отдать жизнь (за кого-либо)	canını vermek, hayatını (yaşamını) adamak (vakfetmek); (birine, bir şeye) kendini adamak
(сломя) очертя голову	kelle koltukta, kelleyi koltuğuna alarak, aklına estiği gibi, önüne arkasına bakmadan
(готов) положить (полагать) душу (за кого)	canını vermek
рука не дрогнет	eli titrememek
сам черт не брат	dünya umurunda değil, hiç bir şeyi takmıyor, vurdumduymaz kör ayvaz, her şey vız geliyor, tehlikeye bana mısın dememek, bir şeyi umursamamak
сложить голову	canını vermek, canını (kendini) feda etmek, baş koymak
смотреть в лицо (в глаза) опасности	kendini ateşe atmak, ölümle yüz yüze gelmek
смотреть смерти в глаза	ölümü göze almak, ölümle yüz yüze gelmek
совать (сунуть) голову в петлю	kellesini koltuğuna almak, ölümü göze almak

2.3. Akıl, mantık, kavrama yeteneği

Akıl, TDK Büyük Türkçe Sözlük'te: “1. Düşünme, anlama ve kavrama gücü, vs. 2. Öğüt, salık verilen yol. 3. Düşünce, kanı. 4. Ruh. 5. Bellek” (Türkçe Sözlük, 2011, 62) şeklinde tanımlanır. Akıl, insanı diğer canlılardan ayırır. Akıl sayesinde insan üstünleşir. İnsan, neyi, nasıl yapacağını düşünme yeteneği, yani aklı ile karar verir. Çünkü insan bazen duygularına yenik düşebilir, heyecan, korku, panik gibi duygular yaşayabilir. İnsanoğlu aklıyla bu duygusallığının önüne geçebilir ve onu yenebilir. Bu açıdan bakıldığında deyimler içerisinde de akıl ile ilgili deyimler oldukça fazladır. Bu grupta verilen deyimlerin çoğunluğu голова (baş, kafa) ve ум (akıl) kelimelerinin kullanılmasıyla oluşmuştur. İnsanın akıllı olduğunu, kafasının iyi çalıştığını belirten bu deyimlerde daha çok akıllı insanlar tasvir edilmektedir.

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
браться за ум	aklını başına toplamak (devşirmek, almak), akli başına gelmek, sağduyulu davranmak
в (своем) здравом уме	aklı başında olmak
голова (котелок) варит	kafası çalışmak (işlemek)
голова на плечах	çok akıllı, kafası çalışsan, uyanık, parlak zekalı
голова работает	kafası çalışmak
держат в уме	akılda (aklında) tutmak
забивать (забить) голову	kafasına sokmak, (birinin) kafasını (bir şeyle) doldurmak, işlemek
иметь голову на плечах	aklı başında olmak, akıllıca davranmak, sağduyulu olmak
ловить (хватать/схватывать) на лету (с лёту)	leb demeden leblebiyi anlamak, havada kapmak (yakalamak), hemen anlamak, söylenir söylemez kavramak
(быть, находится) на высоте положения	olması gerektiği gibi, formunda, üstün nitelikli, üst düzeyde (olmak, bulunmak); yüksek bir mevkide bulunmak, mevkisi olmak
на голову выше	çok daha üstün, bir gömlek üstün, kafalı, yaşından akıllı, fark atıyor
набраться ума (разума, разуму)	aklı başına gelmek, akıllanmak, olgunlaşmak
не лыком шит	kaçın kurası
не промах	cin gibi
раскинуть умом (мозгами)	düşünüp taşınmak, ölçüp biçmek
с головой (с умом/ с мозгом)	akıl küpü, akıllı, zeki, becerikli, parlak, zehir gibi
с царем в голове	akıl küpü, akıllı, bilge
светлая голова (головушка)	aydın kafa, açık zihin
семи пядей во лбу	üstün yetenekli, özel kabiliyetli, eşi bulunmaz, çok akıllı ve yetenekli, ateş gibi, eşi bulunmaz
ума палата	derya gibi, akıl küpü (kutusu, deryası)
шевелить (пошевелить) мозгами	aklını kullanmak, kafayı çalıştırmak (işletmek), saksıyı çalıştırmak

2.4. İş, sorumluluk, çalışkanlık

Zamanın akışı içerisinde kişinin ailesine, arkadaşlarına, çevresine karşı sorumlulukları ortaya çıkar. Bunları en doğru şekilde yerine getirmek, kişinin en önemli görevleri arasındadır. Sorumluluk bilinci ile hareket edilirse, insanların bakış açıları da kişiye göre şekillenir. Özellikle iş ile ilgili sorumluluklar hayatımızda oldukça fazladır. Bunları; iş hacminin oranı ve harcanan emeğin oranı, emek verimliliği fikri ve mesleki etkinliklerde başarı şeklinde gruplandırmak mümkündür. Yaptığı işin mükemmel olmasını isteyen kişi, işe kendini tamamen verir, canla başla çalışır, emek harcar. Sorumluluk duygusuyla yaptığı şeyin her zaman en iyisi olması için çabalar. Bu yüzden kişi bir şeyler oluşturmak, emek harcamak ve onu öğrenebilmek için sorumluluk alır. Günlük hayatımızda da bu denli öneme sahip olduğu için çalışmak, iş ve emek ile ilgili deyimlere sıkça başvururuz. İş, görev insanın en kutsal sorumluluğu olarak görülürken; çalışkanlık da insanın meziyetine bağlıdır. Çok çalışmak, alınının teriyle çalışmak mentalitesi Rus halkının hayatında en önem verdiği değerler arasındadır.

Ruslarda bir insanda olması gereken en önemli karakter özelliklerinden biri de kişinin işe, çalışmaya olan tavrıdır. Kişinin işe olan tavrı çevresindekilerin de ona karşı olan tavrını belirler. Kişi dürüstçe ve çok çalışır çabalarsa, işinin ustası olur ve çevresindeki kişiler ona saygı gösterir. O yüzden Rus halkı için en değerli şeylerden biri kişinin işe olan sevgisidir (Basko, 2003, 89).

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
в поте лица(усердно) (работать)	kan ter içinde, ter dökerek; alın teriyle, çaba göstererek (çalışmak, ekmeğini kazanmak)
взваливать на плечи	sorumluluk almak (yüklenmek), omuzlarına almak
вкладывает душу (во что-л.)	canla başla yapmak
гнуть (ломать) спину (горб, хребет, хребтину, хрип)	ölesiye (mekkare beygiri gibi, ırgat gibi) çalışmak, saçını süpürge yapmak
(трудиться) до седьмого (кровавого) пота	canı çıkasıya, ölesiye, beygir gibi, dur durak bilmeden, kan ter içinde kalıncaya kadar (çalışmak)
добывать хлеба	ekmeğini kazanmak
засучив рукава (работать)	kolları (paçaları) sıvayarak, canla başla (çalışmak)
из кожи вон (лезть)	canı çıkasıya, var gücüyle, kendini helak edercesine çalışmak (çabalamak)
как зеницу ока (беречь, хранить)	göz bebeği (gözü) gibi (korumak, bakmak), gözü gibi bakmak,

	korumak; üzerine titremek
кровавый пот	kan ter (içinde)
ложиться (лечь) на плечи	omuzlarına almak, sorumluluk almak (yüklenmek)
мозолить руки	çok çalışmaktan elleri nasır tutmak, elleri nasırlaşmak, dur durak bilmeden çalışmak
нажимать на все педали	çok çaba harcamak, var gücüyle çalışmak, elinden geleni yapmak
не покладая рук (работать, трудиться)	durmadan (durup dinlenmeden, hiç ara vermeden, hiç durmadan) çalışmak; emek vermek (sarf etmek)
не сидит без дела	boş durmamak
окнуться в работу	işe dalmak
окнуться с головой	canla başla işe sarılmak, kendini (tümüyle) (işe) vermek, kendini adamak (kaptırmak)
отвечать головой	sorumluluk almak (yüklenmek)
потом и кровью	çok çalışarak, kan ter içinde kalarak, canla başla, bütün çabasıyla, var gücü ile, alın teriyle
разбиваться (разбиться), расшибаться (расшибиться) в лепёшку	canla başla çalışmak, pestili çıkmak, elinden geleni yapmak, kendini helak etmek
работать как лошадь	it gibi çalışmak
трудолюбивый(ая)/хлопотливый(ая)/усердный(ая) как пчела/муравей	arı gibi
умываться потом	kan ter içinde kalıncaya kadar (tüm çabasıyla) çalışmak
хлопот (забот) полон рот	işi başından aşkın, kafasını kaşımaya zamanı yok, gırtlığına kadar işi var

2.5. Sabırlılık

İnsanda dikkat çeken karakter özelliklerinden biri de sabırlı olabilmektir. Sabırlı olmak kazanılması gereken olumlu bir karakter özelliğidir. Bu bazı kişilerde doğuştan gelen bir özellikken, bazı kişilerde sonradan kazanılan bir özellik olabilmektedir. Kişi duygularını, düşüncelerini karşısındakine iletme noktasında sabırlı davranmalı, düşünüp taşınarak duygu ve düşüncelerini iletmelidir. Sabırlılık olumlu bir karakter özelliği taşıdığından kişi zor olaylar, durumlar karşısında mücadeleci, direnen bir tavır sergilemelidir. Kişi bir problem karşısında onu çözebilme, onunla baş edebilme gücüne sahip olabilmelidir. Aksi durumda kişi yeterli bir bilgiye sahip olmadan olaylar karşısında sağlıklı çözümler üretemez.

держат себя в руках	kendine hakim olmak, sinirlenmemek, sabırlı davranmak
брать (взять) себя в руки	öfkesini yenmek, sınırlarına hakim olmak, kendini tutmak
железная воля	çelik (gibi) bir irade
не терять головы	kendine hakim olmak, kendini tutmak (kaybetmemek)
стальные/железные нервы	çelik (gibi) sinirler

2.6. Tecrübelilik, ustalık, maharet

Deneyim "bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, tecrübe" (Türkçe Sözlük, 2011, 625) olarak tanımlanır. Tecrübeler sayesinde insanlar olgunlaşır, yaşadıklarından ders çıkarır. Benzer bir olay ile karşılaşıldığında önceki yaşanan durum hatırlanır ve kişinin nasıl davranması gerektiği konusunda ona yol gösterir. Tecrübe sayesinde daha dikkatli ve sağlıklı kararlar alınması sağlanır. Bu durum da deyimlere fazlaca yansımıştır.

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
артист (художник) своего дела	işinin ehli, usta
видать виды	görmüş geçirmiş olmak, feleğin çemberinden geçmiş olmak
глаз набит (наметан)	işinin ehli, bir bakışta anlayabilen, deneyimli.
горит (кишит) в руках	eli çabuk olmak, eli işe yatkın olmak
есть хлеб не даром	ekmeğini taştan çıkarmak
знать как свои пять пальцев	avucunun içi gibi bilmek
золотые руки	işinin ehli (erbabı)
и швец и жнец и на дуде (и в дуду) игрец	her telden çalan, on parmağında on marifet olan, her işten anlayan
лёгок на подъём	tez canlı, eli çabuk

маг и волшебник	çok becerikli, on parmağında on marifet (hüner), işinin ehli
мастер (мастерица) на все руки	on parmağında on marifet (hüner), eli her işe yatkın, çok becerikli
на своей (собственной) шкуре	kendi deneyimlerinden, kendi yaşayarak
набить руку	bir şeye eli yatkın olmak, (bir şeyde) usta olmak, (bir şeye) eli yatkın, el alışkanlığı kazanmak, deneyim kazanmak, ustalaşmak
пройти (сквозь) огонь в воду	feleğinden çemberinden geçmek
скор на руку	eli çabuk
собаку съест	(bir işte) saç sakal ağartmak
стреляный (старый) воробей/стреляная птица	kaçın kurası, gün görmüş (geçirmiş), çok deneyimli, feleğin çemberinden geçmiş
тёртый калач	feleğin çemberinden geçmiş, görmüş geçirmiş, anasının gözü
травленный (старый) волк	anasının gözü, görmüş geçirmiş

2.7. Kararlılık, azim, sebatlılık

Kararlı insan, başkalarının isteklerine ve düşüncelerine göre hareket etmeyen, durumlara ve olaylara karşı azimli yaklaşan, amacına ulaşmak için her yolu deneyen insandır. Mücadelesini sonuna kadar veren kişi, hayallerini gerçekleştirmek için girişimde bulunursa başarı ve mutluluk elde eder. Eğer mücadelesini, kararlılığını yitirse hiçbir zaman başarılı olamaz. Bir amaca ulaşmada ısrarcı olma, kararlı olma, istediği şeyi başarmak için elinden geleni yapma Rus insanı için olumlu karakter özelliklerinden biridir. Davranış ve hareketlerin ısrarla, azimle, kararlılıkla yapıldığını ifade eden deyimler bu gruba girmektedir. Bunun için istediği amaca, sonuca ulaşmak anlamında "добиться своего" deyimini sıkça kullanılır.

Rusça Deyim	Türkçe Anlamı
бить (прямо) в цель	on ikiden (hedefe) vurmak, tam isabet ettirmek, tam üzerine basmak
бить в одну точку	bir noktaya vurmak, belirli bir şey üzerine yoğunlaşmak, kafayı bir konuya takmak
брать на себя	üstüne (üzerine) almak, yüklenmek, üstlenmek
вести (гнуть/согнуть) свою линию	kendi bildiği yoldan gitmek, bildiğini okumak (yapmak), bildiği gibi yapmak, bildiğinden şaşmamak
жить своим умом	kendi kafasına göre davranmak, kendi aklıyla yaşamak, bildiğini okumak, bildiğinden şaşmamak
забивать (забить) себе в голову	(bir şeyi) kafasına koymak (takmak)
идти своей дорогой (путем)	bildiği gibi hareket etmek, kendi çizdiği yoldan gitmek, kendi yolunda gitmek
пробивать себе дорогу (путь)	belirli bir yere gelmek, başarıya ulaşmak, kendi yolunu çizmek
прокладывать себе дорогу	önünü (yol) açmak, ortam (uygun koşul) yaratmak, yaratmak

SONUÇ

Deyimlerde bir halkın tarihi, adetleri, gelenekleri, kültürü, dünya görüşü yansıtılırken, farklı iki dilin deyimlerinin karşılaştırılması da dil dünya görüşünün farklı kültürlerde nasıl farklılaştığını ve yansıtıldığını ortaya koyar.

Çalışmamızda kişinin olumlu karakter özelliklerini ifade eden Rusça deyimler yedi grup altında sınıflandırıldı ve 146 tane deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin varsa Türkçe karşılıkları yoksa anlamları verilerek karşılaştırmalı bir çalışma yapılmıştır. Böylece her iki kültürde de birbirine benzer anlam ifade eden deyimlerin, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Karakter özelliklerini ifade eden deyimler içerisinde en çok diğer insanlara ve topluma karşı davranışla alakalı deyim bulunmaktadır. Yapılan temalandırmada daha çok dürüstlük, içtenlik, samimiyet, cesaret, çalışkanlık gibi özellikler ile ilgili deyimler tespit edilmiştir. Bu Rus halkının ahlakı ve anlayışı ile ilgilidir. Çünkü toplumda en çok bu özellikler teşvik edilmektedir. Rusça deyimlerin Türkiye Türkçesindeki karşılıklarının birçoğunda benzer şekilde ifade edildiği görülmektedir. İki milletin belirli olay ve durumları aynı açılardan değerlendirmeleri, benzer ya da aynı sözcükleri kullanmaları ortak yaşam ve kültürlerinin olmasından kaynaklanmaktadır. Rus insanının kendi kişisel özellikleri ve iç güçlerine nasıl davrandığından yola çıkacak olursak kararlılık, akıl gibi yönlerine dokunmanın önemli olduğu bir gerçektir. Kararlılık, çaba, azim insanlar için en önemli vasıflardandır, bir kişinin kendisi için önemli olduğu kadar toplum için de önemlidir. Bu yüzden insanlar için hangi değerlerin önemli olduğu deyim sayısı ile da orantılı bir şekilde ortaya koyulmaktadır. Bir Rus için sorumluluk, bir görev, şeref önemli değerlerdir. Yine işe karşı olan

tutumları da deyimlerde deyim örneklerinden belli olmaktadır. Sonuç olarak karakter özellikleri ve davranışların deyim alanına çok yönlü bir yansıma sağladığı açıktır. Özellikle de deyimlerin insanın kişisel özelliklerini tasvir etmede önemli bir yere sahip olduğu bir gerçektir.

KAYNAKÇA

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Yurtbaşı, Metin (2013). *Sınıflandırılmış Kavramlar Sözlüğü*. İstanbul: Sartonet .

Баско, Н.В.(2003). *Русский язык как иностранный. Русские фразеологизмы- легко и интересно*. Москва: Флинта, Наука.

Вебер, А. (2000). *Большой толковый психологический словарь*: В 2-х т. - М. Т.2.

Курилова, А.Д. (2009). *Новый фразеологический словарь русского языка*. Москва: Русский язык-медиа дрофа.

Максименко, С.Д. (2004). *Общая психология [Текст]*. Москва: «Рефл-бук».

Молотков, А.И.(1987). *Фразеологический словарь русского языка*. Москва: Русский язык.

Ожегов, С. И., Шведова Н. Ю. (1999). *Толковый словарь русского языка*. Москва: Азбуковник.

Пузырей , А.А. (1989). *Характер // Философский энциклопедический словарь*. / Под ред. Аверинцева С.С., Араб-Оглы Э.А. и др. Москва.

Розанова, В.В. (ред.)(1978). *Краткий толковый словарь русского языка (для иностранцев)*. Москва: Русский язык.

Топорков, А.А. (2015). *Словесный портрет : практическое пособие*. Москва: Юстиция.

Фразеологический словарь русского литературного языка, <https://phraseology.academic.ru/>.